

**UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI”
CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE DREPT
ȘCOALA DOCTORALĂ DREPT**

TEZĂ DE DOCTORAT

**Conducător de doctorat:
CONF. UNIV. DR. Habil. SORIN ALĂMOREANU**

**Student-doctorand:
Cataraga Olga**

2021

**UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI”
CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE DREPT
ȘCOALA DOCTORALĂ DREPT**

„Dacă o profesie devine un
mod de viață, atunci o meserie
se transformă în artă ”

(I. Shevelev)

Expertiza judiciară

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

CZU:340.6:343.98(043.2)

Conducător de doctorat:

Conf. univ. dr. Habil. ALĂMOREANU SORIN

Student-doctorand:

Cataraga Olga

2021

Mulțumiri

Doresc să mulțumesc și pe această cale tuturor celor care cu proeresis, experiență și competență m-au îndrumat, încurajat și sprijinit în elaborarea și redactarea acestei lucrari de doctorat dintre care menționez, în primul rând, conducătorul meu științific, domnului Prof. univ. dr. Sorin Alămoreanu, expert judiciar de talie internațională, de la care permanent m-am inspirat și am luat exemplu atât în activitatea de cercetare, cât și în felul de a fi, de a respecta oamenii, de a pune în slujba lor capacitățile și cunoștințele acumulate de-a lungul vieții.

Doar oferind obții mult mai mult și ai adevărata satisfacție. Asta am învățat de la dascălul meu, asta voi promova și discipolilor mei.

Deosebită grațitudine doamnei Prof. univ. dr., Ioana VasIU, cea care a știut cum să încurajeze și să îndrumeze acțiunile mele pe parcursul studiilor de doctorat.

Doresc să subliniez faptul că sunt absolut recunoscătoare corpului didactic al școlii doctorale, pentru sfaturile inspirate și discrete, pentru rigoarea și profesionalismul cu care m-ați călăuzit pe calea devenirii științifice.

Totodată apreciez deosebit programul de studii bine gândit și structurat, cât și demonstrarea profesionalismului și metodelor de predare a materialului didactic la un nivel ridicat științific și profesional.

Mă închin cu respect în fața Domniilor Voastre pentru felul în care m-ați motivat, pentru că ați crezut în mine și mi-ați dat șansa de a mă afirma. Îmi va rămâne pentru totdeauna întipărit în memorie exemplul Profesorilor adevărați.

Alegând Universitatea „BABEȘ-BOLYAI”, școala doctorală drept nu am regretat – este o școală solidă a vieții și științei!

Absolventa școlii doctorale drept, 2021

Olga Cataraga

Cuprinsul rezumatului tezei de doctorat

	pag.
Mulțumiri.....	3
Cuprinsul rezumatului tezei de doctorat.....	4
Cuprinsul tezei de doctorat.....	.5
Cuvinte-cheie:.....	6
Introducere.....	7
Prezentarea sintetică a capitolelor tezei de doctorat.....	23
Concluzii.....	29
Bibliografie selectivă.....	34

Cuprinsul tezei de doctorat

	Pag.
Mulțumiri.....	3
Lista abrevierilor.....	5
Lista imaginilor.....	7
Lista tabelelor.....	8
Introducere.....	9
Capitolul 1. Noțiuni teoretice introductive.....	27
1.1. Definiția problemei. Ce sunt expertizele.....	27
1.2. Diferența între expertizele judiciare și alte tipuri de expertize.....	32
1.3. Caracteristicile personalității expertului judiciar.....	45
Capitolul 2. Sisteme și structuri de expertize judiciare.....	63
2.1. Priviri asupra organizării activității de expertiză judiciară din mai multe state.....	63
2.2. Asemănări și deosebiri în organizarea activității de expertiză. Instituții publice și private de expertiză judiciară.....	81
2.3. Raționamente cu referire la reglementarea activității experților judicari. Experți privați VS experți oficiali (publici).....	94
Capitolul 3. Pregătirea și dispunerea expertizelor judiciare.....	113
3.1. Aspecte teoretice și de procedură (în comparație).....	113
3.2. Aspecte practice (în comparație).....	125
3.3. Materiale în litigiu supuse examinării și materiale pentru comparație.....	136
Capitolul 4. Activitatea de expertiză propriu-zisă. Concluziile expertului judiciar.....	154
4.1. Activitatea de examinare.....	154
4.2. Cerințe față de formularea concluziilor.....	169
4.3. Perfectarea raportului de expertiză judiciară.....	186
4.4. Aprecierea raportului de expertiză judiciară.....	200
Capitolul 5. Tipuri de expertiză judiciară. Metodologie și problematică...214	
5.1. Criterii de clasificare a expertizelor judiciare.....	214
5.2. Metodologie și metodică în expertiza judiciară.....	232
5.3. Problematika expertizelor judiciare.....	239
Concluzii.....	250
Bibliografie.....	259

Cuvinte-cheie:

Expertiza judiciară; dispunere și efectuare a expertizei judiciare; expertologia judiciară; metodici de expertiză; proba cu expertiza; cercetări metodice; procedee științifice; concluziile expertului judiciar; obiectele expertizei; algoritm de dispunere; metodologie de expertiză; expertiză complexă; expertiză integrată; expert tehnic judiciar; expert judiciar; expert criminalist; experiment de expertiză; raport de expertiză; sarcină de expertiză; ordonator al expertizei; organul judiciar; procesul judiciar.

Introducere

La ora actuală, **expertiza judiciară** – nu este doar un gen de activitate practică, dar și științifică. Știința, în cazul dat asigură procesul de efectuare a cercetărilor de expertiză, dar și elaborarea metodelor noi, în acest scop.

În ultimii ani, se menține o tendință de creștere atât a disponibilității, cât și a efectuării expertizelor judiciare de tot felul. Este greu de închipuit, la momentul de față soluționarea cazurilor judiciare fără utilizarea rezultatelor examinărilor de expertiză. Practica de dispunere și efectuare a expertizei judiciare presupune existența unui fundament științific solid, pe măsură să ofere ipoteze teoretice adecvat argumentate, terminologie profesională, noțiuni bine puse la punct, criterii eficiente de clasificare a categoriilor conceptuale, metode și mijloace moderne de cercetare și multe alte elemente, în condițiile metamorfozelor fulgerătoare a relațiilor economico-sociale, respectiv și a modului de săvârșire a diferitor delincvențe.

Cercetările științifice în domeniul teoriei de expertiză judiciară au nevoie de un spirit avansat, continuu, orientat spre sporirea capacității de a face față cerințelor înaintate de practica judiciară în lupta cu faptele antisociale. Tezele științifice elaborate anterior în cadrul expertologiei judiciare – știința despre expertiza judiciară, desprinsă de criminalistică pe la începutul anilor 70-80 ai sec. trecut, de multe ori nu corespund anumitor exigențe specifice, deși actuale și necesită a fi analizate cu scopul efectuării unor generalizări, pe baza cărora să fie elaborate ipoteze aplicabile noilor genuri de expertize judiciare criminalistice, inclusiv non-criminalistice.

Este cunoscut, că procesul cercetărilor științifice în domeniul de expertiză judiciară se află strâns legat de însăși activitatea practică de expertiză, fiind interdependente. Pornind de la faptul, că expertiza judiciară se desfășoară doar pe baza unei metodici științifice de cercetare de expertiză, iar această metodică, în sens științific se conturează doar urmare a generalizării activității de expertiză în scopul sporirii eficacității efectuării expertizelor judiciare; pentru elaborarea literaturii metodice cu referire la dispunerea și efectuarea expertizelor; în legătură cu aprecierea rapoartelor de expertiză, dar și pentru elaborarea programelor de formare a cadrelor de experți; realizarea cercetărilor științifice, îndreptate spre elaborarea metodicilor noi, perfecționarea celor existente; clasificarea expertizelor după tip, gen, clasă, etc.

Deoarece, scopul esențial al cercetărilor științifice pe segmentul expertizei judiciare – este implementarea în activitatea practică, valoarea științifică a acestora, inclusiv a metodicilor de

expertiză se reflectă în importanța practică a ipotezelor științifice elaborate și a prevederilor metodice bazate pe primele.

Am considerat să aducem aceste relatări, pentru a evidenția repetat relevanța cercetărilor științifice în domeniul expertizei judiciare. Proba cu expertiza, fiind totuși, unica cu valoare științifică, puțin depinde de vectorul legislativ al unui stat concret, datorită procesului științific de dobândire a datelor, pe baza cărora se formulează concluziile de către expertul judiciar, care reprezintă adevărul științific. Modul de desfășurare a activității de cercetare științifică – este unic în toată lumea. Acest fapt îl confirmă toți cercetătorii domeniului, cum ar fi spre exemplu Emilian Stancu: ”În realizarea expertizei criminalistice activitățile trebuie să se conformeze caracterului de examinare științifică pe care îl presupune munca științifică.” Caracterul științific al cercetării de expertiză este redat în primul rând prin etapizarea strictă al procesului, cât și respectarea consecutivității acestor etape, în al doilea rând – cercetările trebuie să fie conforme metodicii științifice fiecărei specialități de expertiză, care la rândul său este bazată pe metodele fundamentale ale științei respective.

Teza vizată are ca scop dezvoltarea cunoașterii cu privire la teoria expertizei judiciare, a celor mai esențiale noțiuni științifice, a formelor de organizare a activității de expertiză, a sistemelor de expertiză, a concordanței prevederilor legale cu ipotezele științifice în acest sens, a principiilor de utilizare a rezultatelor expertizelor în procesul judiciar. În același timp, un accent deosebit în lucrare îl au cercetările privitoare la statutul subiecților de expertiză, baza științifică de formulare a cerințelor înaintate către personalitatea expertului judiciar, având în vedere, faptul că din toți actorii procesului judiciar, calitățile personalității expertului judiciar au cea mai directă influență asupra gradului de obiectivitate a probelor oferite de acesta.

În zilele noastre, când asistăm la competiția dintre juriști și experții judiciari, pe de o parte, și lumea criminală pe de altă parte, când de binefacerea unui sistem care se vrea democratic profită cel mai mult cei aflați în zona delincvenței, multe întrebări revin și cu privire la modul de formare al experților judiciari și al magistraților, procurorilor, ofițerilor de urmărire penală, în sensul succesului luptei împotriva infracționalismului și procesului criminal, în general.

Motivația alegerii temei

Unul dintre cele mai eficiente mijloace de obținere și colectare a informațiilor relevante pentru caz este expertiza judiciară. În etapa actuală de dezvoltare a societății, îndeplinirea cu

succes a funcțiilor justiției penale, dar și celei civile, este în mare parte asociată cu nivelul de utilizare a probelor în investigarea cazurilor. Complexitatea științifică a unor probleme deduse în prezent soluționării prin organele judiciare este o „imagine oglindă” a complexității vieții sociale moderne.

Problemele utilizării expertizei judiciare în investigarea infracțiunilor sunt abordate în lucrările unor cunoscuți criminaliști: Constantin Țurari, Dumitru Ceacanica, Iosif Vianu, Tudorel Butoi, Constantin Aioanițoaei, Traian Tandin, Emilian Stancu, Florin Lăzău, Maria Georgeta Stoian și alții. Denumirea este folosită în unele state (România, Polonia, Ungaria, Germania, Franța, SUA, etc.) ca Expertiza criminalistică, dar și în forma Expertiza judiciară (Rep. Moldova, Ucraina, etc.), însă mereu termenul vizează o acțiune procedurală constând în desfășurarea cercetării obiectelor, acțiunilor, urmelor, consecințelor, etc., în conformitate cu prevederile stabilite de lege, de către o persoană cu cunoștințe speciale în știință, tehnologie, artă sau meșteșuguri, care va și oferi opinii cu privire la problemele înaintate de către instanță, judecător, corpul anchetei, persoana care efectuează ancheta, anchetatorul sau procurorul, pentru a stabili circumstanțele necesare de a fi dovedite într-un anumit caz.

O subliniere a importanței rigorii științifice în activitatea de expertiza criminalistică este prezentă în lucrările literaturii de specialitate din România Gh. Mateuț, Emilian Stancu, Sorin Alămoreanu, Ioana Vasiliu, Gh. Popa, și alții. În același timp, credem că există încă zone care necesită studierea și chiar regândirea legităților activității de expertiză judiciară, procesului de asigurare metodico-științifică a domeniului, clarificarea noțiunilor, probleme de terminologie și multe altele.

Problemele clarificării teoretice a noțiunilor de ”expert judiciar”, ”expertiză judiciară”, cât și a aspectelor privitoare la cerințele față de calitățile personalității expertului judiciar, tipurilor expertizelor judiciare, chestiunile despre tehnologiile procesului de expertiză, la momentul actual sunt puțin studiate în spațiul românesc, ele fiind adesea tratate ca un dat fără nevoie de analiză.

Luând în considerare aceste aspecte, a muncii de documentare din cursul studiilor doctorale dar și prin sinteza practicii personale găsim necesară din punct de vedere științific promovarea concepției corecte despre ”expertul judiciar/ criminalist” și ”expertiza judiciară/ criminalistică”, ce ar servi la orientarea practicienilor spre o abordare nouă a tehnologiilor expertale, în scop de soluționare a problemelor netradiționale, înaintate experților judiciari/

criminaliști, cât și a importanței activității de expertiză judiciară în procesul de înlăptuire a justiției.

Ne-am propus cercetarea teoretică a noțiunilor esențiale din practica de expertiză judiciară, aplicabile în procesul judiciar, indiferent de stat, ca un capitol important din teza de doctorat care se concentrează pe categoriile ”expert judiciar”, ”expertiză judiciară”, ”personalitatea expertului judiciar” și ”formarea experților judiciari”.

O problemă actuală și în întreaga practica de justiție, foarte des ridicată de cercetătorii procedurii penale, dar subliniată și de experții practicieni, este legată de formarea experților judiciari. Opiniile științifice în privința aceasta aproape lipsesc. Specialiștii, ca și mulți teoreticieni ating tangențial subiectul, fără a propune soluții, ori criterii fondate științific. Din punctul nostru de vedere, problema necesită un studiu fundamental cu elaborarea tezelor științifice și propuneri pentru aplicare în practică.

Integrarea cunoștințelor științifice în teoria și practica expertizei judiciare este una dintre tendințele dominante ale timpului nostru. Deja devine stringentă nevoia ca un expert judiciar să stăpânească un volum mare de informații actualizate în mod constant. Pe de o parte observăm o anumită „tendință de specializare” pe un singur domeniu - unele state chiar limitând domeniile de competență ale unui expert la unul sau eventual două dacă sunt conexe - ex. traseologie și dactiloscopie; expertiza grafică și a documentelor, video și fotografie digitală, etc. Aceasta duce la diferențierea activității experților: experții ce posedă o singură specialitate nu pot stăpâni întregul arsenal al cunoștințelor și se specializează în anumite domenii înguste. Procesul de efectuare a expertizelor judiciare, concomitent cu diferențierea, impune și integrarea cunoștințelor, care se manifestă prin faptul că în atare condiții expertizele se vor efectua de către un grup de experți în specialități înrudite sau de aceeași specialitate, dar cu direcții diferite de investigare, rezultând uneori opinii aparent divergente.

Unul din primii pași spre integrarea mai multor experți în activitatea de expertiză judiciară o prezintă efectuarea expertizelor judiciare complexe. În aceste cazuri, experții judiciari de mai multe specialități/direcții efectuează cercetări intermediare în cadrul expertizei dispuse, cu scopul soluționării sarcinii înaintate. Mulți ordonatori (a se înțelege organele judiciare și alți beneficiari ai serviciilor de expertiză), dispun expertize criminalistice judiciare pentru soluționarea unor probleme ce necesită cunoștințe speciale, apărute urmare investigării cauzelor, fără însă a se îngriji de faptul de a dispune efectuarea unei expertize complexe. Nu suntem

partizani ai „expertului universal” care „știe și face totul, în toate domeniile”, dar credem alături de alte opinii din literatura și practica de specialitate că prin expansiunea fără precedent a complexității lumii științifice și mijloacelor tehnice, dar și a problemelor cerute a fi lămurite în cauzele judiciare prin intermediul expertizelor criminalistice „gradul de pregătire al expertului judiciar criminalist trebuie să fie unul foarte ridicat, cu posibilitatea înțelegerii pe mai multe nivele /orizonturi de specialitate, care să îi asigure un fundament logico-cognitiv adecvat”.

Practica demonstrează, că în 50% din situațiile de dispunere a expertizelor judiciare (analiza pentru anii 2016-2020) din domeniul grafoscopiei și tehnicii documentelor, în Centrul Național de Expertize Judiciare din R. Moldova, sunt înaintate sarcini de stabilire a vechimii înscrisurilor sau a documentelor. Beneficiarii denumesc aceste expertize grafoscopice ori tehnice ale documentelor. În realitate însă, pentru soluționarea a astfel de întrebări sunt necesare cunoștințe integrate, atât din domeniul numit în actul de dispunere a expertizei, cât și din cel al examinării materialelor documentelor și a scrisului, care necesită uneori cunoștințe din cadrul expertizelor chimice ale materialelor și substanțelor.

Tendențe similare sunt observate și în cazul expertizelor merceologice, inginero-tehnice și multe altele, care chiar dacă nu sunt în mod direct de domeniul criminalisticii, rezolvarea problemelor impune același spirit și pregătire profesională complexă.

Considerăm, că în procesul de efectuare a expertizelor integrate, este necesar a lua în calcul mai multe criterii:

- viziunea despre materia de expertiză (competența materială a expertului) ;
- scopul acesteia (teza probantă care a impus-o);
- tipul obiectului de studiu (natura probei materiale ori acțiunilor ce se vor cercetate)
- metodele de cercetare adecvate.

Credem că, este necesar *a i se formula* expertului judiciar un spectru mai larg de întrebări, deoarece aceasta conduce la sporirea posibilităților expertizei judiciare, la dezvoltări teoretice și la capacitatea soluționării unui șir de probleme practice legate de activitatea de expertiză judiciară (inclusiv prin efectuarea expertizelor integrate și complexe).

Practica de efectuare a expertizelor integrate și complexe, permite extragerea informației probatorii vaste și conduce la lărgirea cercului de sarcini de cercetare științifică, sporind astfel nivelul științific al examinărilor de expertiză judiciară. În ce privește teoria expertizei judiciare complexe și integrate, abordează diferit tehnologia procesului respectiv, fapt ce duce ca în

practică să se creeze o situație de confuzie. În lipsa unor prevederi clare în acest sens, atât din punct de vedere metodologic, cât și procesual, de foarte multe ori chiar obținând rezultate valoroase, experții judiciari nu le pot pune în ”cămașa” probelor, adică într-o formă necesară procesului judiciar astfel cum a fost gândită și înțeleasă de organul judiciar. Astfel, procesul judiciar nu poate beneficia de concluzii integrate, dispunând doar de opinii separate referitor la obiectele studiate, pe care nu le poate utiliza adecvat în scopul soluționării cazului.

În sensul acesta, atât în plan teoretic, cât și practic sunt necesare clarificări ale poziției acestor tipuri de expertiză judiciară, a particularităților lor în raport cu prevederile metodologiei examinărilor de expertiză și cu cerințele specifice procesuale, etc., care pot fi oferite doar urmare a unor cercetări fundamentale cu aplicarea raționamentelor logice în spirit științific.

Considerăm, că e de o importanță majoră problema interacțiunii ordonatorului cu expertul judiciar pentru a atinge rezultate cu adevărat valoroase prin procesul de efectuare a expertizei. În acest context am elaborat un algoritm de acțiuni, fondat pe prevederile teoretice, dar și pe observațiile și constatările din experiența proprie, desprinse din mai mult de 29 de ani de activitate în calitate de expert judiciar și formator de experți în diferite specialități de expertiză.

Importanța temei și așezarea în contextul cercetărilor științifice

Progresul științei și tehnicii și extinderea relațiilor umane potențial generatoare de litigii au dus la creșterea numărului de expertize și la extinderea expertizei criminalistice ca instrument de examinare în aproape toate domeniile. Importanța expertizei este subliniată de faptul că există obligativitatea legală a efectuării ei în anumite situații. În același timp, apreciem necesitatea apelării la o expertiză, doar în acele situații, când pentru a soluționa anumite probleme se cer cunoștințe specializate, pe care nu le posedă organul judiciar. În situații, când ar fi posibil, ca organul judiciar să dețină oarecare cunoștințe specializate, oricum obligator se recurge la expertiză, pentru a obține o opinie științifică a expertului.

Astfel, în jurisprudență, opiniile experților judiciari au un rol de ”judecată științifică,” și, respectiv, având în vedere fundamentul lor științific, expertizele constituie, totuși, un mijloc de probă de o importanță deosebită. În contextul dat, considerăm, că studiul situației cu expertiza judiciară în lume, anume din perspectiva scopului lucrării, în situația când lipsește o abordare științific fondată cu referire la principalele noțiuni, modul de formare a experților judiciari, asigurarea metodico-științifică a domeniului, clasificarea expertizelor judiciare, prevederile cu referire la procesul tehnologic de efectuare a expertizei judiciare, etc. aceste procese decurg

sporadic, în afara oricărui sistem și în consecință are de suferit întreg procesul de dobândire a probelor prin metode științifice și a aprecierii acestora în jurisprudență.

Plecând de la opinia general acceptată a noțiunii de ”expertiza judiciară”, ca fiind o activitate științifico-practică și faptul, că cercetările efectuate în cadrul ei trebuie să fie ”metodice”. Acest lucru însemnând, că experții judiciari nu pot face cercetări după bunul lor plac, ci doar în conformitate cu metodica de expertiză.

Totodată, în practica cotidiană, foarte des se confundă termenii ”metodică” și ”metodologie”, inclusiv în actele normative din domeniu. Aceasta se întâmplă din cauza unei înțelegerii simpliste de către legislator a termenilor respectivi (utilizând doar dex-ul), ceea ce din punct de vedere profesional este inadmisibil, or, un profesionist adevărat se identifică prin cunoașterea subtilităților, nu a termenilor general-aplicabili. În lucrare vom face un studiu amănunțit al acestei probleme și vom da soluții. Soluțiile sunt fondate atât pe practica altor state, cât și a raționamentelor proprii, pe care vom încerca să le demonstrăm științific.

Subliniind importanta expertizei judiciare, trebuie totuși menționat faptul că opinia expertului nu are o forță probantă absolută, ci doar ajută organul judiciar sau partenerii să își formeze o opinie proprie în vederea luării unei hotărâri juste. Luarea deciziei este supusă liberei aprecieri a organului judiciar care nu este obligat să își întemeieze decizia numai pe baza opiniei expertului.

Expertul judiciar trebuie să își limiteze competența la domeniul specialității sale, în domeniul judiciar instanța fiind pe deplin competentă. Dreptul de a judeca și hotărî este atributul exclusiv al instanței în baza principiului fundamental al intimei convingeri a judecătorului. Tema abordată reprezintă un domeniu de cercetare bazat pe abordarea științifică a noțiunilor esențiale din teoria și practica de expertiză judiciară, aplicabile în procesul judiciar, indiferent de stat. Ea are caracter multidisciplinar și se încadrează în politica națională și internațională referitoare la domeniul de activitate, datorită clarificării semnificației noțiunilor principale din cadrul teoriei de expertiză judiciară, sistematizării acțiunilor desfășurate de expertul judiciar, legate de efectuarea expertizei, prin utilizarea și implementarea celor mai recente realizări ale expertologiei, având ca scop obținerea de soluții performante pentru oferire procesului judiciar, astfel, încât probele dobândite pe cale științifică să fie credibile, veridice și, respectiv, acceptabile la nivel național, precum și internațional.

Printre cele mai esențiale motive, care au stat la baza alegerii temei de cercetare, de rând cu necesitatea efectuării studiului în privința problemelor din domeniul teoriei expertizei judiciare, cum ar fi: promovarea concepției corecte, științifice despre ”expertul judiciar” și ”expertiza judiciară” și să orienteze practicienii spre o abordare nouă a tehnologiilor expertale, în scopuri de soluționare a problemelor netradiționale, înaintate experților judiciari, cât și a rolului activității de expertiză judiciară în procesul de înfăptuire a justiției, s-au conturat premisele dictate de necesitatea elaborării unor teze științifice destinate consolidării în teoria expertizei judiciare a învățaturii despre expertizele judiciare în comisie, complexe și repetate, cât și a inițierii unei discuții pe marginea tipului nou de expertiză judiciară, recent apărută în interiorul expertologiei ca o nouă direcție, asupra căreia cercetătorii se expun că ar fi un fel de însumare într-un tot întreg a anumitor elemente. Această expertiză a fost denumită ”integrată” (de la lat. Integratio) și este privită ca următoarea treaptă a procesului de interpătrundere și împletire a cunoștințelor științifice după expertiza complexă. Un exemplu de expertiză integrată ar fi expertiza înregistrărilor video, în scopul identificării persoanei.

În acest caz se utilizează metode tehnice apropiate expertizelor fonoscopice, fotografice, de portret, biomecanice. Același lucru se întâmplă și în activitățile experților auto, care în ultimul timp au în calitate de obiecte de cercetare înregistrările video ale accidentelor de circulație.

O problemă studiată în cadrul tezei de doctorat izvorăște dintr-o nevoie identificată de autor cu privire la recunoașterea probei cu expertiza judiciară la nivel internațional. În acest sens, ultimii ani în sistemele naționale de expertiză judecără se atestă tendințe de a implementa standarde internaționale, adecvate activității de expertiză judiciară. Lipsa unei abordări științifice a relației: acțiune procedurală- cercetare științifică – cerință standard - proces judiciar, creează mari bătăi de cap atât organismelor de acreditare, cât și instituțiilor de expertiză judiciară la înțelegerea și aplicarea cerințelor standardelor în conformitate cu prevederile legale și metodice din activitatea de expertiză judiciară, având în vedere extinderea acestui proces în limitele mult prea mari, decât ale expertizei criminalistice, cu referire la care există anumite soluții.

Obiectivele principale ale lucrării

1. Începând cu capitolul unu se face analiza comparativă a noțiunilor de bază din teoria expertizei judiciare, conținute în prevederile legale din mai multe state și a celor din sursele

științifice estice și mai cu seamă, în cele occidentale. Ne-am propus să oferim în lucrare definiții bine argumentate științifice a acestora în formă acceptabilă la nivel național, precum și internațional. Se concluzionează cu o contribuție la definirea conceptului termenilor esențiali din practica de expertiză judiciară, făcându-se legătura dintre exportul judiciar, expertul criminalist, expertul tehnic judiciar, expertul medico-legal, respectiv: expertiza judiciară, expertiza criminalistică, expertiza tehnică judecără, expertiza medico-legală.

2. În același timp, din nou prin comparație, este făcut un studiu de analiză a situației istorice, precum și actuale a conceptelor teoretice și practice despre cerințele înaintate persoanelor, care realizează activitatea profesională de expert judiciar. Atenție deosebită se atrage, în acest sens, la particularitățile de personalitate ale expertului judiciar, argumentându-se științific cerințele enunțate, prin prisma activităților funcționale caracteristice profesiei, având în vedere, că problema dată este puțin cercetată și ipotezele științifice respective nu au un caracter sistemic, coerent.

3. În capitolul doi ne-am propus dezvăluirea evoluției noțiunilor date atât în plan istoric, cât și al etapei moderne de dezvoltare a jurisprudenței, aducându-se o analiză comparativă a legislației procesuale cu referire la operarea cu termenii ”expertiza judiciară” și ”expert judiciar”, cât și sunt deduse caracteristicile specifice ale expertizei judiciare, ca gen de activitate în jurisprudență. Sintetizând materialul investigat, în lucrare sunt prezentate raționamente privitor la esența științifică a termenilor enunțați, importanța înțelegerii și operării corecte cu aceștia în sens jurisprudențial.

4. Clasificarea sistemelor și structurilor de expertiză, are o importanță științifică de bază în vederea evidențierii legităților de dezvoltare a domeniului pe segmentul perspectivelor de îmbunătățire a organizării activității de expertiză judiciară, cât și de prevenire a riscurilor conexe.

5. Inițierea anumitor discuții, elaborarea și argumentarea punctelor noastre de vedere în privința organizării activității de expertiză judiciară în diferite state și sisteme de drept pe baza analizei comparative a situației istorice și actuale, a identificării factorilor care au influențat la consolidarea anumitor sisteme și structuri, premisele devenirii lor, atât în plan tradițional cât și a ipotezelor științei din acel timp, cu realizarea contribuției noastre asupra extragerii punctelor forte și a celor slabe în scopul lărgirii cunoașterii sectorului respectiv.

6. Identificarea problemelor referitoare la statutul experților oficiali (publici) VS celor privați în mai multe state sub aspect comparativ și analiza opiniilor științifice expuse de diferiți cercetători, cât și argumentarea punctului nostru de vedere, prin prisma analizei cadrului legislativ național și internațional, dar și a practicii existente în lume la capitolul dat cu oferirea soluțiilor de modificare a cadrului legislativ din România sub acest aspect.

7. Elaborarea cerințelor minime față de dotarea tehnică și metodologică a experților privați întru asigurarea de desfășurare a activității de expertiză, urmând logica echivalenței lor cu cele înaintate unui laborator oficial. Or, nu este posibilă desfășurarea unei expertize, fără mijloace tehnice speciale de examinare și metodologii științifice destinate domeniului, indiferent de modul în care își desfășoară activitatea: în privat or în laborator oficial.

8. Delimitarea științifico-procedurală a expertizei judiciare de alte activități de cercetare, numite expertize, prin explicarea acestor diferențe, cât și în baza analizelor prevederilor legale din mai multe state ale lumii sunt identificate trăsăturile comune pentru această activitate (de expertiză judiciară).

9. Conturarea unui sistem de cerințe, care trece în algoritm bine pus la punct, de activități necesar de întreprins de către organul judiciar (și alți ordonatori), care, cu condiția respectării lor, duc inevitabil la realizarea cu succes a procesului de pregătire și dispunere a expertizei judiciare. Am considerat, că raționamentele noastre expuse într-un mod logic și consecutiv, vor aduce utilitate în sens teoretic și facilități din punct de vedere practic.

10. Elaborarea unor structuri practice ale modulelor de acțiune a expertului judiciar, în procesul efectuării expertizei, având ca scop facilitarea acestor operațiuni, prin etapizarea lor cât și asigurarea transparenței în activitatea de efectuare a expertizei judiciare, fiind pătrunși de convingerea, că doar o respectare strictă concomitentă a cerințelor de procedură și a celor științifice, pot conduce la evitarea erorilor de expertiză și asigura succesul concluziei fiabile.

11. Deducerea cerințelor științifice față de raportarea rezultatelor expertizei judiciare, reieșind din valoarea acestui document de procedură în calitate de probă.

12. Delimitarea științifică a noțiunilor „metodică” și „metodologie”. Clasificarea metodicilor de expertiză judiciară cu oferirea clarității în sensul rolului metodicii în efectuarea expertizei și în aprecierea raportului de expertiză judiciară.

13. Deschiderea discuțiilor referitoare la subiectele problematice din teoria expertizei judiciare, la care urmează să fie inițiate cercetări științifice pentru a oferi soluții și din nou a

înainta probleme, doar astfel va fi asigurată continuitatea procesului de cunoaștere în materie de expertiză judiciară și o dezvoltare solidă și extindere a teoriilor științifice în expertologie.

Metodologia cercetării

Proiectul de cercetare științifică are drept finalitate realizarea tezei cu titlul „Expertizele judiciare” Aceasta este un subiect de mare actualitate și de asemenea o semnificativă provocare pentru cercetarea științifică criminalistică pe plan național și internațional.

Identificarea problemei a fost făcută prin procedeul de descriere a acțiunii de cercetare a legislației procesuale și speciale din mai multe state privitor la organizarea activității de expertiză judiciară, a statutului procesual al expertului judiciar, dar și a tratării teoretice și practice a noțiunilor centrale: expertiza judiciară și expertul judiciar, metodologie de expertiză, metodică, clasificare, statut juridic, elemente de organizare a activității și altele. În procesul cercetării au fost utilizate metodele științifice de cercetare: observația, descrierea proceselor, fenomenelor, poziția științifică, circumstanțele și premisele de apariție și dezvoltare a noțiunilor centrale în teoria expertizei judiciare, a modului de acțiune în unele sau alte situații studiate, etc. Pentru identificarea unor practici în activitatea de expertiză judiciară am utilizat sondajul de opinie pe platforma, Europol (epe.europol.europa.eu) și pe poșta de e-mail (cnej@justice.gov.md). Deși nu eram convinși, că acest sondaj va avea succes, am obținut contrariul, iar rezultatele lui le-am utilizat în identificare a unui aspect cu referire la criteriile înaintate persoanelor pentru a fi acceptate în calitate de candidați în accedere în profesia de expert.

Fenomene observate și descrise, au fost analizate pre metoda comparației în cadru vertical și orizontal și explicate prin metoda de formulare a ipotezelor. Studiul bibliografic de specialitate, a ocupat un rol esențial în colectarea informației și interpretarea rezultatelor obținute, urmare analizelor datelor observate și bazate pe experiența în activitatea nemijlocită în calitate de expert judiciar și formator în acest domeniu de specialitate.

În special, s-a făcut un studiu asupra noțiunilor ”expertiză judiciară” și ”expert judiciar” prin prisma studierii și descrierii celor mai esențiale abordări teoretice și practice oglindite în literatura științifică și legislația procesuală din mai multe țări. Acest studiu s-a efectuat atât în plan de evoluție a noțiunilor date din punct de vedere istoric, cât și al etapei moderne de dezvoltare a jurisprudenței, aducându-se o analiză comparativă a legislației procesuale cu referire la operarea cu termenii ”expertiza judiciară” și ”expert judiciar”, cât și cum sunt deduse

în jurisprudență caracteristicile specifice ale expertizei judiciare, ca gen de activitate. Sintetizând materialul investigat, se prezintă raționamente privitor la esența științifică a termenilor enunțați, importanța înțelegerii și operării corecte cu aceștia în sens jurisprudențial.

În același timp, în lucrare este făcută o delimitare științifico-procesuală a expertizei judiciare de alte activități de cercetare, numite expertize, prin explicarea acestor diferențe, cât și în baza analizelor prevederilor legale din mai multe state sunt identificate trăsăturile comune pentru această activitate (de expertiză judiciară). O atenție deosebită este atrasă prevederilor legislației procesuale din diferite state, referitor la subiecții expertizei judiciare, cât și a rolului personalității expertului judiciar în dobândirea probatoriului pe cale științifică.

În special, ne-am propus să conturăm din punct de vedere științific personalitatea expertului judiciar, pornind de la opinia general acceptată, că acesta este persoana competentă, invitată în situații litigioase sau dificile pentru cercetarea și soluționarea unei anume întrebări, ce necesită cunoștințe speciale. Totodată, făcând în textul lucrării relatări privind rolul opiniilor expertului în procesul judiciar și delimitarea clară a competențelor expertului și magistratului în examinarea și emiterea hotărârilor.

Un capitol separat în lucrare este consacrat studiului diferitor sisteme și structuri de expertize judiciare. Pentru analiză au fost alese organizările activității de expertiză judiciară din Republica Moldova, România, Rusia, Ucraina, Belarus dar și alte state europene și de pe alte continente, cu exemplificarea asemănărilor și deosebirilor în organizarea activității de expertiză. În același timp, este comparat și aportul experților privați și publici la efectuarea expertizelor judiciare în procesul judiciar din aceste țări. În baza acestor studii, vom încerca să optăm pentru cea mai oportună formă de organizare a domeniului, justificând propunerea prin raționamente științifice.

În situația lipsei unei abordări sistemice a etapei de pregătire și dispunere a expertizelor judiciare, am elaborat pe baza unei ample analize a stării de lucruri pe acest segment, un algoritm științific în acest sens, ce apreciem că ar fi util ordonatorilor de expertize. Am considerat extrem de importantă abordarea subiectului în cauză din două puncte de vedere: - activitățile desfășurate de către ordonator și cele efectuate de către expert, evidențiind corelația între ele și aportul acestora pentru atingerea scopului comun – obținerea datelor științifice despre obiectul examinat, utile la soluționarea cu succes a cazului. Numai astfel este posibilă sporirea gradului de certitudine a concluziilor experților formulate în condițiile de prezentare adecvată (corect

pregătit) a materialului pentru expertiză, cât și reducerea termenului efectiv de efectuare a expertizei judiciare

Un rol deosebit, în lucrare este atribuit activităților expertului judiciar, pe care acesta trebuie să le desfășoare din momentul primirii spre executare a actului ordonator și materialelor pentru examinare. În acest sens sunt multe lacune în înțelegerea de către experții judiciari, atât în plan științific, cât și procesual, respectiv elaborarea unor prevederi precise și argumentate despre consecutivitatea și conținutul activităților, inclusiv formule de redare a mersului examinărilor în actele de raportare a rezultatelor, cerințele de formulare a concluziilor, încât să fie argumentate științific și convingătoare pentru toți actorii procesului judiciar, nu doar unui cerc restrâns de profesioniști în domeniul de știință respectiv. Astfel de prevederi ar fi foarte utile din punct de vedere practic pentru executori și ar spori considerabil eficiența activității experților judiciari, de la care sunt în câștig doar cauzele judiciare, în vederea stabilirii adevărului obiectiv.

Aria tematică din domeniul de metodologie și metodică a expertizei judiciare considerate pe drept suportul științific al acesteia, fără de care nici nu este concepută activitatea respectivă, ocupă un rol esențial în cercetarea desfășurată în cadrul lucrării doctorale propuse.

Metodologia, desemnând un sistem de principii și norme de organizare a cercetării, riguros stabilite prin intermediul cărora sunt elaborate metode, procedee și tehnici de cercetare, utilizabile în expertiza judiciară. Metodica de efectuare a expertizei, însemnând un sistem de prescripții (categorice sau alternative) despre alegerea și aplicarea în anumită consecutivitate și în anumite condiții (existente sau create) a metodelor și mijloacelor de soluționare a problemelor expertale.

Orice metodă de cercetare, aplicată anume la efectuarea expertizelor judiciare, are specificul său, determinat de scopul și sarcinile examinării expertale. Specificul se referă mai întâi de toate la metodele științelor de bază, parte a cărora sunt expertizele judiciare de genul respectiv. Dar și metodele generale de cunoaștere, utilizate în acest domeniu, se caracterizează cu un anumit grad de specificitate, determinat de particularitățile, practic, ale tuturor elementelor structurale de realizare ale acestor metode.

Nici un expert judiciar, indiferent de specialitatea pe care o deține și performanța pe care o are în aceasta, nu poate direct aplica cunoștințele sale de bază pentru soluționarea sarcinilor de expertiză înaintate în actul ordonator. În acest scop, el trebuie să aplice cunoștințele

profesionale transformate în cele speciale (utilizarea în procesul judiciar). Expertologia definește foarte științific prin intermediul metodicilor de expertiză, sistemul de procedee, tehnici și metode de cercetare a obiectelor expertizei, consecutivitatea aplicării lor și a modului de argumentare a concluziilor expertului judiciar, criteriile științifice de formulare a diferitor tipuri de concluzii, etc.

Astfel, delimitarea acestor termeni, explicarea și modul de utilizare corectă a lor în activitatea de expertiză judiciară, dar și în cea de apreciere a concluziilor expertului judiciar în cauzele investigate, este strict necesară pentru plasarea probei cu expertiza pe locul cu adevărat potrivit acesteia în arsenalul probelor acumulate în cauză.

Abordarea corectă a termenilor enunțați în activitatea practică, creează posibilități de dezvoltare a tehnologiilor expertale în direcția noului, astfel să facă reală examinarea obiectelor netradiționale, soluționarea sarcinilor noi, care tot mai mult sunt înaintate experților de către procesul judiciar.

În sumar menționăm, că pentru atingerea obiectivelor scontate a fost utilizat un set de metode științifice generale și speciale de cunoaștere. Inițial s-a utilizat metoda dialectică, conform căreia toate problemele care se abordează în acest articol sunt prezentate sub aspectul unității conținutului și formei lor juridice. Pentru aprofundarea aparatului conceptual s-au folosit metodele: logico-semantică, sociologică (prin studierea surselor oficiale, științifice și bibliografice) - în procesul de colectare și acumulare a informațiilor științifice despre obiectul studiului; comparativă – pentru stabilirea asemănarilor și diferențelor în prevederile legale din mai multe acte normative referitoare la obiectul de studiu cât și pentru interpretarea acestora; logicii juridice – la elaborarea propozițiilor de expunere a activităților operaționale, pe care trebuie să le efectueze ordonatorul, în contextul obiectului de cercetare.

Cercetarea are la bază preocupările de cercetare teoretică, de modelare precum și informarea bibliografică, care cuprinde lucrări din țară și străinătate. Astfel, în procesul de lucru am realizat scopul proiectului de cercetare: care în linii generale a constat în exprimarea problemelor sistemice din teoria expertizei judiciare și propunerea unor răspunsuri, care s-au conturat în ipoteza de lucru. În același timp, am inițiat discuții cu privire la cercetări științifice de perspectivă în domeniul expertizei judiciare.

Studiul a fost desfășurat la Universitatea „Babeș-Bolyai ” din Cluj-Napoca, Facultatea de drept, în cadrul studiilor universitare de doctorat.

Conceptele expuse în teză au fost aprobate în cadrul discuțiilor rezultatelor cercetărilor la conferințele științifico-practice și mesele rotunde de specialitate : Masa rotundă ”Problemele expertizei judiciare în construcții în RM” – Chișinău, Moldova 08.06.2018; Conferința Uniunii Profesiiilor Liberale din România dedicată „Zilei profesiilor liberale din România”, ediția XI, România, București, 04-06.11.2018; Conferință internațională cu genericul „Școli de expertiză grafică și grafologică”, România, Oradea, 26-30.04.2018; Conferința științifico-practică internațională ”Argumentarea științifică a rapoartelor de expertize judiciare” – Chișinău, Moldova 13-14.04.2018; Conferința Internațională cu genericul „Problemele actuale ale expertizei judiciare. Trecut, prezent și viitor”, consacrată aniversării a 105 ani de la fondarea Institutului din Odessa, Ucraina, Odessa, 14-17.06.2018; Conferința Internațională cu genericul „Problemele actuale ale standardizării în activitatea de expertiză judiciară. Perspectivele de dezvoltare”, Ucraina, Kiev, 03-06.07.2018; Masa rotundă științifico-practică internațională ”Problematika examinării copiilor în expertiza tehnică a documentelor și grafoscopice” – 05-06.10.2018” – Chișinău, Moldova 05-06.10.2018; Conferința internațională științifico-practică «Istoricul și actualitatea învățaturii de expertiză judiciară», Belarus, Minsk, 24-27.10.2018; Conferința internațională științifico-practică dedicată celebrării aniversării a 95 de ani de la fondarea Institutului de Cercetări Științifice și Expertize Judiciare din or. Harkov „Probleme actuale ale expertizei judiciare și criminalisticii”, Ucraina, Harkov, 09-13.10.2018; Conferința internațională științifico-practică «Lecturi criminalistice din Minsk» , Belarus, Minsk, 18-21.12.2018; Masa rotundă jubiliară „Dezvoltarea expertizei judiciare și perspective”, Ucraina, Lvov, 23-28.01.2019; Conferința științifico-practică ”problematika expertizei judiciare în Republica Moldova și perspective de dezvoltare” – 12-13.04.2019, Chișinău, Moldova; Conferință Internațională de criminalistică „60 de ani de Expertize Criminalistice în Sistemul Justiției” , România, Cluj Napoca, 21-25.05.2019; Masa rotundă Internațională cu tematica: „Problemele și perspectivele dezvoltării expertizei judiciare”, Ucraina, Odessa, 11-13.06.2019; Conferința Internațională a doctoranzilor în drept , ediția a XI-a organizată de Facultatea de Drept din cadrul Universității de Vest din Timișoara Prezentare și publicare, Timișoara, România, 21.06.2019; Conferința internațională științifico-practică «Subiectele actuale ale activității de expertiză judiciară. Problemele, tendințele și perspectivele de dezvoltare a criminalisticii și a expertizei judiciare» și la întrunirea grupului de lucru „Analiza Accidentelor Rutiere" din cadrul ENFSI, Republica Armenia, Erevan, 24-28.09.2019; Masa rotundă

internațională ”Argumentarea științifică a concluziilor expertului judiciar”, 04.10.2019, Chișinău, Moldova; Conferința internațională științifică ”Probleme actuale ale expertologiei, criminalisticii și procesului judiciar”, Kiev, Ucraina, Universitatea Taras Șevcenco”, noiembrie 2019; Conferință științifico-practică online ”Sarcinile procesuale, organizaționale și științifico-practice de asigurare a dezvoltării segmentului de expertiză judiciară (experiența și realizările Armeniei și a altor state), 20.12.19, Erevan; Conferința on-line ”Cerințe tactice la efectuarea expertizelor judiciare și întocmirea raportului de expertiză judiciară” 02.10.2020 - Chișinău; Conferința științifică on-line ”Probleme și perspective de dezvoltare a expertizei judiciare și criminalisticii”. Odessa, 16 octombrie 2020; Conferința științifică on-line ”Probleme actuale din expertiza judiciară, criminologie, criminalistică și procesul judiciar”. Kiev, noiembrie 2020; Conferința științifică on-line ”Probleme actuale din expertiza judiciară, criminalistică și procesul judiciar”. Odessa, 03 decembrie 2020; Conferința științifică on-line ”Tendințe moderne de dezvoltare a expertizei tehnice a documentelor și expertizei de portret”. Moscova, noiembrie 2020; Conferința internațională științifico-practică prin corespondență «Lecturi criminalistice din Minsk», Belarus, Minsk, 10 decembrie 2020; Conferința științifico-practică online ”Activitate de expertiză criminalistică în Serviciul de securitate din Ucraina: probleme de actualitate de teorie și practică”, 31.03.2021 Kiev, Ucraina; Conferința științifico-practică ”Est-Vest: parteneriat în expertiza judiciară. Probleme actuale de evaluare a obiectelor expertizei judiciare”, Moscova, online, 16.04.2021; Conferința științifico-practică ” Probleme actuale în expertologie și criminalistică”, Harkov, Ucraina, online 15.04.2021; Conferința științifico-practică ”Posibilitatea utilizării documentelor electronice în expertiza economică”, Dnepr, Ucraina 14.05.2021.

Rezultatele cercetărilor au fost publicate în reviste științifice de specialitate și culegere de lucrări științifice din România, Republica Moldova, Italia, Armenia, Belarus, Ucraina, Rusia, în volum de 32 de articole și teze științifice.

Prezentarea sintetică a capitolelor tezei de doctorat

Începând cu capitolul unu se face analiza noțiunilor de bază din teoria expertizei judiciare, conținute în prevederile legale, în comparație cu mai multe state și a celor din sursele științifice, oferindu-se definiții bine argumentate științific a acestora în formă acceptabilă la nivel național, precum și internațional. Se concluzionează cu o contribuție la definirea conceptului termenilor esențiali din practica de expertiză judiciară.

În același timp, se studiază, din nou prin comparație, situația istorică, precum și actuală a conceptelor teoretice și practice despre cerințele înaintate persoanelor, care pot să devină experți judiciari. Atenție deosebită se atrage, în acest sens, la particularitățile de personalitate ale expertului judiciar, argumentându-se științific cerințele enunțate, prin prisma activităților funcționale caracteristice profesiei.

Importanța științifică a temei este dată în capitolul unu, și prin direcția de cercetare - clarificarea condițiilor științifice și procesuale în activitatea de expertiză judiciară în mai multe state. În acest capitol, se face un studiu teoretic asupra noțiunilor ”expertiză judiciară” și ”expert judiciar”, cât și a ”personalității expertului judiciar” prin prisma literaturii științifice și legislației procesuale din mai multe țări.

În același timp, în strânsă legătură cu calitățile expertului judiciar este analizată problema formării expertului judiciar, dat fiind faptul, că actualmente persistă foarte multe opinii, adesea controversate. Urmare analizei efectuate în acest sens și raționamentelor făcute, considerăm că am reușit să demonstrăm științific structura procesului de instruire a experților judiciari și să propunem soluții fiabile pentru procesul de formare eficientă a cadrelor de experți judiciari, încât să corespundă pe deplin cerințelor actuale impuse de procesul judiciar.

În final, personalitatea expertului judiciar, pornind de la opinia general acceptată, că acesta este persoana competentă, invitată în situații litigioase sau dificile pentru cercetarea și soluționarea unei anume întrebări, ce necesită cunoștințe speciale, are o activitate strict reglementată de legea de procedură. Totodată, făcând în concluziile capitolului relatări privind rolul opiniilor științifice ale expertului în procesului judiciar și delimitarea clară a competențelor expertului și magistratului în examinarea și emiterea hotărârilor, demonstrăm independența acestuia (a expertului) în privința alegerii metodelor de cercetare, deși este obligat să argumenteze logic și științific această alegere. Astfel, am reușit să identificăm o formulare nouă a termenului de expertiză judiciară și să deducem trăsăturile specifice acestei activități, având

în vedere viteză cu care expertiza criminalistică pătrunde în toate sferele procesului judiciar și nu mai corespunde cerințelor înaintate, fiind aplicate tot mai multe domenii noi ale științelor, în slujba jurisprudenței pentru lămurirea circumstanțelor prin prisma opiniei formulate de către expertul judiciar.

Capitolul unu al tezei este marcant prin faptul, că s-a argumentat din punct de vedere științific și procedural, că expertiza criminalistică, expertiza tehnică judiciară, expertiza medico-legală și alte specialități de expertiză se atribuie la clasa expertizelor judiciare, dat fiind, că au toate trăsăturile comune unei expertize judiciare, deosebindu-se doar după domeniul de cunoștințe științifice utilizate pentru soluționarea sarcinilor de expertiză, chiar și dacă în unele țări, sub aspect procesual, sunt reglementate de diferite norme legale (a se vedea figura Nr.1):

Figura nr.1. Prezentarea grafică a legăturii expertizei judiciare cu expertiza criminalistică, expertiza medico-legală, expertiza tehnică judiciară și expertiza extrajudiciară.

În același timp, capitolul unu enunță o delimitare științifico-procesuală a expertizei judiciare de alte activități de cercetare, numite expertize, prin explicarea acestor diferențe, cât și în baza analizelor prevederilor legale din mai multe state ale lumii sunt identificate trăsăturile comune pentru această activitate (de expertiză judiciară). O atenție deosebită este atrasă prevederilor legislației procesuale din diferite state, referitor la subiecții expertizei judiciare, cât și a rolului personalității expertului judiciar în dobândirea probatoriului pe cale științifică.

În capitolul doi este dezvăluită evoluția noțiunilor date atât în plan istoric, cât și al etapei moderne de dezvoltare a jurisprudenței, aducându-se o analiză comparativă a legislației procesuale cu referire la operarea cu termenii ”expertiza judiciară” și ”expert judiciar”, cât și sunt deduse caracteristicile specifice ale expertizei judiciare, ca gen de activitate în jurisprudență. Sintetizând materialul investigat, în capitolul dat sunt prezentate raționamente privitor la esența științifică a termenilor enunțați, importanța înțelegerii și operării corecte cu aceștia în sens jurisprudențial. Am efectuat analiza comparativă a produsului de activitate al expertului judiciar – raportul de expertiză, în diferite sisteme de drept, identificând punctele comune și de diferență, cu expunerea punctului nostru de vedere asupra cerințelor științifice, non-procedurale față de raportarea rezultatelor activității expertului.

Capitolul doi continua cu studierea comparativă și analitică a sistemelor și structurilor de expertiză. Am efectuat cercetări în privința organizării activității de expertiză judiciară în diferite state și sisteme de drept, analizând premisele acestora, factorii care au influențat la consolidarea anumitor sisteme și structuri, atât în plan istoric, cât și a ipotezelor științei din acel timp. Având în vedere cele constatate, am extras punctele forte și cele slabe, inițiind anumite discuții și argumentând punctele noastre de vedere pe aceste probleme.

La rând cu cele enunțate, în capitolul doi, am analizat situația experților oficiali (publici) VS celor privați în mai multe state, constatând la acest segment o diferență atât în opiniile științifice expuse de diferiți cercetători, cât și expunându-ne argumentat punctul nostru de vedere, prin prisma analizei cadrului legislativ național și internațional, dar și a practicii existente în lume la capitolul dat.

Tot în capitolul doi, urmare a investigațiilor relatate am identificat prin prisma tendințelor europene, cerințele minime față de experții privați sub aspect de condiții tehnice și metodologice de desfășurare a activității de expertiză, pe care le prezentăm la finele ultimului paragraf al capitolului, urmând logica echivalenței lor cu cele înaintate unui laborator oficial. Or, dacă experții, fie privați, fie oficiali, trebuie să furnizeze expertiză în fața unui tribunal din aceeași țară ori dintr-o altă țară, după diferite proceduri, condiții de examinare, etc. pot apărea probleme în privința credibilității concluziilor acestora, cât și cu referire la admisibilitatea în proces. În acest capitol am intenționat să prezentăm pentru discuție cele mai importante aspecte problematice în organizarea activității de expertiză judiciară, să punem accent pe asemănările în cerințele față de persoanele, care se ocupă cu activitatea de expertiză judiciară, deoarece le

considerăm esențiale pentru domeniu. Prezentarea se face în aspect comparativ, prin prisma istoriei de dezvoltare și a premiselor de consolidare a orientărilor în activitate.

Capitolul trei al tezei este dedicat analizei și dezvoltării ipotezelor criminologice despre dispunerea și efectuarea expertizei judiciare, care în literatura științifică actuală le găsim dispersate și lipsite de sistematizare din punct de vedere gnoseologic. Din punctul nostru de vedere, succesul obținerii probelor prin metode științifice, depinde nu doar e expertul judiciar care investighează dar în mare măsură este o relație directă cu calitatea materialului pus la dispoziția expertului judiciar de către ordonator. Or, anume ordonatorului îi revine sarcina de a pregăti și prezenta la cercetare obiectele, el trebuie să cunoască foarte bine posibilitățile expertizei judiciare, în sensul de a oferi răspunsuri la obiectele necesare de soluționat în procesul soluționării cazului. Organul judiciar (ordonatorii) au obligația de a stabili clar calitatea obiectelor: în obiecte în litigiu și obiecte mostre, să întreprindă măsuri procedurale pentru colectarea acestora, etc.

Am considerat, că raționamentele noastre expuse într-un mod logic și consecutiv, vor aduce utilitate în sens teoretic conturându-se într-un sistem de cerințe care trece în algoritm bine pus la punct, de activități, care, cu condiția respectării lor, duc inevitabil la realizarea cu succes a procesului de pregătire și dispunere a expertizei judiciare.

Cu toate că aparent activitățile expertului judiciar parcă nu trezesc probleme, având în vedere că teoria are stabilite viziuni asupra procesului de cercetare de expertiză, structură bine definită, etc., totuși sunt unele confuzii, care creează anumite deficiențe atât în percepția corectă, cât și în aplicare. Credem, că prin cercetările făcute în acest capitol, și clarificările concluzionate, am contribuit la completarea doctrinei științifice în zona respectivă de acțiune și oferim pentru executori material prețios, care să conducă la creșterea eficienței activității experților judiciari, de la care sunt în câștig doar cauzele judiciare, în vederea stabilirii adevărului obiectiv.

De asemenea, ne-am propus elaborarea unor structuri practice ale modulelor de acțiune în cadrul dispunerii expertizelor judiciare, dar și a activităților expertului judiciar, succesive în procesul efectuării expertizei, având ca scop facilitarea acestor operațiuni, prin etapizarea lor cât și asigurarea transparenței în activitatea de dispunere și efectuare a expertizei judiciare, fiind pătrunși de convingerea, că doar o respectare strictă concomitentă a cerințelor de procedură și a celor științifice, pot conduce la evitarea erorilor de expertiză și asigura succesul concluziei fiabile.

Cercetările făcute în capitolul patru al lucrării au o importanță majoră, prin însăși abordarea procesului de examinare de expertiză în sens științific. Analiza făcută este aplicabilă pentru toate genurile de expertiză judiciară, concluzie la care am ajuns în timpul cercetării, prin dezvoltarea tezelor existente în literatura științifică de specialitate, ajustarea observațiilor și constatărilor din propria experiență, cât și experiența colegilor din cadrul instituțiilor similare din alte state. Un ajutor considerabil în realizarea obiectivelor de cercetare la acest capitol, am avut din practica de activitate științifică a grupurilor de lucru din cadrul ENFSI și consultările de pe platforma Europol. La fel, o contribuție esențială la acumularea informațiilor și opiniilor de specialitate în materia cercetată am avut-o din materialele conferințelor științifico-practice la care am participat cu relatări și prezentări a rezultatelor cercetărilor efectuate pe parcursul studiilor de doctorat, cu ulterioara publicare în reviste științifice de forță din Italia, Ucraina, Belarus, Armenia, Rusia și nu în ultimul rând din România și Moldova. Experiența acumulată în calitate de expert judiciar, de comun cu cercetările efectuate, au permis să expunem o analiză amplă a procesului de cercetare efectuată de către expertul judiciar, cu algoritmizarea acestuia, oferirea instrumentarului științific de evaluare a rezultatelor investigațiilor, astfel încât, să reducem la minim subiectivismul în formularea concluziilor expertului judiciar.

Am făcut eforturi în a propune anumite criterii față de raportarea rezultatelor expertizelor judiciare, după o analiză amplă a situației la zi la acest compartiment, reieșind din valoarea raportului de expertiză judiciară în calitate de probă.

Ce ni se pare foarte important, este faptul, că am pus în discuție procedurile de evaluare a raportului de expertiză judiciară de către ordonatori (instanță, procuror, organ de urmărire penală) în acest sens, aducând exemple din practica judiciară și argumentând științific necesitatea respectării anumitor pași în procesul destul de dificil de apreciere a probei cu expertiza. De menționat, că un rol important în succesul realizării obiectivului dat a servit practica CtEDO, în aspect de apreciere procedurală. Am considerat important să opinăm asupra importanței aprecierii științifice a raportului de expertiză, prin prisma înțelegerii de către ordonator a justeței activităților desfășurate de către expert și a corectitudinii interpretării rezultatelor obținute, în situația, când ordonatorii nu posedă cunoștințe în materia științelor naturale utilizate de către experți. Cunoașterea metodologiei de expertiză, tipurilor de concluzii, esenței acestora, sunt factori care fac posibilă ”orientarea” ordonatorului în miracolul științei, pentru a putea da o apreciere adecvată probei cu expertiza. Considerăm, că încercările noastre

legate de modalitățile de apreciere a raportului de expertiză sunt bine structurate și clar expuse, încât să servească real la procesul final de realizare a justiției.

În capitolul cinci a lucrării se conturează din punct de vedere științific noțiunile „metodică” și „metodologie”. Ținem să atenționăm asupra importanței înțelegerii diferențelor între aceste noțiuni pentru a putea determina rolul fiecăreia în plan științific și practic. Este efectuat un studiu profund al proceselor de elaborare a metodicilor de expertiză, nu înainte de a d o clasificare a acestora din punct de vedere a importanței și destinației metodicilor. Am încercat să oferim claritate în sensul rolului metodiciei în efectuarea expertizei și în aprecierea raportului de expertiză judiciară. Totodată, în ultimul compartiment al capitolului cinci, am deschis discuții la multe subiecte problematice în teoria expertizei judiciare, la care urmează să fie inițiate cercetări științifice pentru a oferi soluții și din nou a înainta problem, doar astfel va fi asigurată continuitatea procesului de cunoaștere în materie de expertiză judiciară și o dezvoltare solidă și extindere a teoriilor științifice în expertologie.

Concluzii

Astfel, în lucrarea noastră am reușit să suplinim teoria expertizei judiciare cu:

1. Clarificarea științifică a sensului noțiunilor de ”expert judiciar”, ”expertiză judiciară”, cât și a aspectelor privitoare la cerințele față de calitățile personalității expertului judiciar, oferind cunoștințe noi referitoare la corelația noțiunilor de bază din teoria expertizei judiciare și am elaborat cerințe înaintate personalității subiectului principal în expertiza judiciară – expertul, în condițiile științifice actuale. Sintetizând materialul investigat, în lucrare sunt prezentate raționamente privitor la esența științifică a termenilor enunțați, importanța înțelegerii și operării corecte cu aceștia în sens jurisprudențial.

2. O abordare nouă a problemei de formare a expertului judiciar, independent de specialitatea de expertiză și sistemul de drept pentru care se pregătește. Astfel contribuind esențial la revizuirea conceptelor existente de formare a experților judiciari în sensul elaborării unor criterii unice pentru buna desfășurare a acestui proces, prin ce se va asigura ralierea la cerințele europene înaintate față de cadrele de experți judiciari.

3. Identificarea și sistematizarea trăsăturilor specifice expertizei judiciare, prin prisma scopului și subiecților acesteea.

4. Prezentarea celor mai importante aspecte problematice în organizarea activității de expertiză judiciară, fiind pus accent pe asemănările în cerințele față de persoanele, care se ocupă profesional cu activitatea de expertiză judiciară, fiind esențiale pentru domeniu. Prezentarea se face în aspect comparativ, prin prisma istoriei de dezvoltare și a premizelor de consolidare a orientărilor în activitate.

5. Analiza comparativă a principalelor sisteme de organizare a activității de expertiză în lume, cu elucidarea tendințelor de abordare unică a practicii de expertiză judiciară la nivel mondial.

6. Analiză comparativă a cerințelor față de produsul final al expertului judiciar – raportul de expertiză, înaintate în țările Europei de vest și est, pentru atrage atenția factorilor de decizie asupra valorii muncii expertului întru progresul procesului judiciar, în condițiile actuale ale globalizării în toate sferele vieții.

7. Prezentarea analitică a problemei poziției expertului privat în raport cu cel oficial, propunerile și argumentarea științifică a acestora, pentru modificarea cadrului legal în acest sens, subliniind necesitatea egalării statutelor acestor două categorii de experți judiciari, cât și

propunerile în privința necesității formulării cerințelor minime față de experții privați sub aspect de condiții tehnice și metodologice de desfășurare a activității de expertiză, pe care le prezentăm la finele ultimului paragraf al capitolului doi, urmând logica echivalenței lor cu cele înaintate unui laborator oficial, în privința credibilității concluziilor acestora, cât și cu referire la admisibilitatea în procesul judiciar.

8. Pentru prima dată, să identificăm un algoritm științific unic de abordare a etapelor de efectuare ale expertizei judiciare, aplicabile pentru toate specialitățile de expertiză, armonizat cu toate sistemele de drept, cu specificarea rolurilor organului judiciar și al expertului la fiecare etapă în parte, cu conturarea punctului de vedere argumentat asupra independenței expertului față de organul judiciar și oricine altul, subiecte problematice la momentul actual în practica judiciară, inclusiv pe motiv că nu au acoperire științifică.

9. În premieră formularea principiilor susceptibil de respectat la înaintarea întrebărilor către expertul judiciar și explicarea esenței fiecărui principiu, cât și oferirea de recomandări cu referire la conținutul întrebărilor adresate expertului, astfel, completând vidul existent în teoria și tactica expertologiei judiciare.

10. Să prezentăm modele de ghiduri pentru dispunerea expertizelor judiciare de diferite specialități, întru facilitarea procesului de pregătire și dispunere a acestora și propuse algoritme de acțiuni ale expertului și organului judiciar, în scopul soluționării situațiilor cel mai frecvent întâlnite în practica de expertiză cu referire la deficiențele în formularea întrebărilor și punerea la dispoziție a obiectelor de expertizat.

11. În plan de inovație științifică, pe baza analizei dinamice a experienței deja avute în aria mai multor state, în materie de expertiză a documentelor digitale, schițarea unei serii de recomandări îndreptate spre a oferi soluții de admisibilitate a documentelor electronice în calitate de obiecte de expertiză, întru a putea răspunde așteptărilor actuale înaintate de organele judiciare serviciului de expertiză.

12. Elaborarea algoritmului de desfășurare a examinării propriu-zisă de către expertul judiciar, aplicabil în toate tipurile de expertize (criminalistice și non criminalistice) deoarece, literatura de specialitate oferă în special ipoteze și prevederi clare, pentru expertiza criminalistică de identificare, sectorul expertizelor judiciare de diagnosticare, situaționale, etc. rămânând fără acoperire științifică.

13. Efectuarea analizei comparative a legislațiilor dar și a prevederilor științifice și conturarea unor criterii precise față de concluziile expertului formulate în cadrul tuturor genurilor de expertiză judiciară, evidențiind puncte de vedere cu referire la diferența între refuzul de a formula concluzii și concluzia de imposibilitate, considerate echivalente de către mulți cercetători în teoria de expertiză și fiind confuze și contradictorii în legislații. Astfel, concluzia de imposibilitate se formulează întotdeauna, când au fost efectuate cercetări expertale, iar în aprecierea rezultatelor acestora apar situații, în care expertul nu se poate pronunța din motive științifice cu o opinie nici probabilă. Pe când refuzul, se formulează atunci când cercetările nu au avut loc. Ambele soluții, necesită explicații oferite de expert organului judiciar, determinându-l să caute răspunsuri la întrebarea vizată prin alte metode.

14. Elucidarea principalelor aspecte problematice din punct de vedere științific și procedural față de activitatea de raportare a rezultatelor expertizelor judiciare, față de elementele necesare de conținut, cât și am oferit un algoritm al procesului de apreciere a probei cu expertiza.

15. Clarificări referitoare la criteriile de clasificare a expertizei judiciare, urmare studiului comparativ și analitic prezentat. În special subliniem, fundamentarea științifică a identificării caracteristicilor expertizelor în comisii și complexe, cât și propunerea de a include în categoria respectivă de clasificare expertizele multidisciplinare.

16. Conturarea unei viziuni foarte precise și argumentate științific asupra metodologiei și metodicii de expertiză judiciară din punct de vedere teoretic și aplicativ în practica de expertiză judiciară, dar și a celei de procedură. Am elaborat principii de clasificare a metodicilor de expertiză, dezvăluind esența și rolul fiecăreia în plan teoretic și practic.

17. În final, am identificat direcțiile prioritare în problematica expertizelor judiciare, care prezintă importanță în perspectiva de cercetare. Printre ele am evidențiat problema unificării metodicilor de expertiză judiciară, asigurarea practicii de expertiză cu suport științifico-metodic și să prezentăm din punct de vedere științific procesul de admitere în profesie a expertului judiciar, funcție de cunoștințele de bază pe care le posedă și specialitatea de expertiză în care candidează, considerând direcția dată de însemnătate primordială, în contextul extinderii procesului global de acreditare a activităților umane, inclusiv a celei de expertiză judiciară.

Concluzionând asupra activităților de cercetare desfășurate în cadrul studiilor de doctorat cu referire la obiectivele propuse, credem, că s-a reușit să facem lumină și să suplینim teoria

expertizei judiciare sub aspectul consolidării importanței expertizelor judiciare în calitate de mijloc de probă științifică în procesul judiciar. Adevărul științific, fiind recunoscut pe drept ca unul cu o manșă de obiectivitate superioară prin caracterul și esența tehnologiei de dobândire.

Considerăm, că tema de cercetare abordată în lucrare corespunde pe deplin cerințelor etapei actuale de dezvoltare a societății, îndeplinirii cu succes a funcțiilor justiției penale și civile, fiind în mare parte asociată cu nivelul de utilizare a probelor în investigarea cazurilor. Eficiența expertizei judiciare în calitate de mijloc de obținere și colectare a informațiilor relevante pentru caz este recunoscută la nivel internațional. Nu există altă activitate, la care să apeleze investigatorul de caz, corpul anchetei, persoana care efectuează ancheta, anchetatorul sau procurorul, la începutul anchetei pe caz, inclusiv instanța în cadrul realizării actului de justiție, în scopul de a obține opinii științifice cu referire la obiectele, urmele, fenomenele, circumstanțele, lămurirea cărora necesită cunoștințe specializate în știință, tehnologie, artă sau meșteșuguri, decât expertiza judiciară.

Expertiza judiciară presupune investigații asupra circumstanțelor care trebuie dovedite într-un anumit caz, care se realizează în cadrul acțiunii procedurale în conformitate cu prevederile stabilite de lege și este desfășurată de către o persoană cu statut juridic clar prestabilit de aceleași norme de procedură.

Deși problemele utilizării expertizei judiciare în investigarea infracțiunilor se abordează permanent de cercetători, există încă multe direcții în legătură cu care sunt necesare studii teoretice profunde, cum ar fi: evoluția legiștilor activități de expertiză judiciară, a asigurării metodico-științifice a domeniului, clarificarea noțiunilor, conceptelor de organizare a activității de expertiză, probleme de terminologie, clasificare a expertizelor judiciare în contextul cerințelor actuale ale procesului judiciar, aspecte de tehnologie a procesului de cercetare de expertiză, metodologie și metodică în expertiza judiciară, și multe altele.

Am deschis discuții cu privire la direcțiile perspective de cercetare în domeniul expertizei judiciare, care se conturează din analizele și raționamentele făcute pe parcursul studiului. Prioritare fiind considerate cercetările cu privire la:

- dezvoltarea doctrinei științifice a tipului de expertiză judiciară integrată, ca o etapă superioară a expertizei complexe;

- problema unificării metodicilor de expertiză judiciară, care presupune, că algoritmele de expertizare a obiectelor similare pentru soluționarea sarcinilor de același tip, trebuie să fie unice, astfel, va fi posibilă comparabilitatea rezultatelor expertizelor efectuate în diferite laboratoare:

- viziuni clare asupra interpretării cerințelor standardelor SM EN ISO/IEC 17025 Cerințe pentru competența laboratoarelor de încercări și etalonări; SM EN ISO/CEI 17020 Evaluarea conformității. Cerințe pentru funcționarea diferitor tipuri de organisme care efectuează inspecții, cât și - necesitățile de formare a experților judiciari, prin prisma cunoștințelor de bază deținute.

Bibliografie selectivă

a. Ordinea alfabetică – cărți

1. *Alămoreanu, Sorin*, Problematika expertizelor criminalistice. Note de curs pentru studenți de master. Editura Tamangiu, Bcurești, 2013.
2. *Alămoreanu, Sorin*, Introducere în studiul criminalisticii, Note de curs, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2017.
3. *Alămoreanu, Sorin; Baco, Mihail; Szostak, M.*, Experts Whom to choose, how to train, What are they doing? Pokrowki Kriminalistike, Bratislava 2008.
4. *Averianova, Tatiana, V.*, Sudebnaia expertiza Kurs obșei teorii. Izdatelistvo Norma, Moscva, 2006.
5. *Belkin, Raffail, S.*, Curs criminalistiki v treh tomah, ed.3, Editura Norma, Moscova, 2001 vol.3.
6. *Bouzat, P., Piantel, J.*, Trate de droit penal et de criminologie, vol.II, ed. Dalloz, Paris,1963.
7. *Butîrin, Andrei, Iu.*, Sudebnaia cstroitelino-tehnicescaiai expertiza (teoreticescie, metodicescie, pravovîe osnovî), Ucebne posobie Izdanie Gorodeț, Moscva,1998.
8. *Butîrin, Andrei, Iu.*, Teoria i practica sudebnoi stroitelino-tehnicescoi expertizî. Izdanie Gorodeț, Moscva, 2006.
9. *Chaadaev S.,G.*,”Pravovaia Buhgalteria”, Izdatelistvo: Moskovskaia Gosudarstvennaia Praovaia Academia, Moscva, 2001;
10. *Constantin R., Drăghici P., Ioniță M.*, Expertizele mijloc de probă în procesul penal, Ed.Tehnica, București, 2000.
11. *Ciesla, Rafal*, Technical Examination of Documents, Ed. WUW Wroclaw 2006.
12. *Celișeva O.V.*, Naznachenie i proizvodstvo sudebnîh expertiz. Ucebnîi curs. Sanct-Petrebürg, Izdanie Academii Generalinoi Procuraturî Rossiiscoi Federații, 2010.
13. *Ciobanu, V.,M.*, Tratat teoretic și practic de procedură civilă, vol.II,Ed. Național, București,1997.
14. *Dan, N.; Anghelescu, I.; ș.a.*, Dicționar de criminalistică. Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986.
15. *Dongoroz, V.; și colab.*, Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român, vol. I, ed. Academiei, București,1975.

16. *Flonta, M.*, Structura coordonării acțiunilor și geneza operațiunilor logico-matematice, teoria acțiunii umane, Forum –Științe sociale, vol.I 1969.
17. *Frățilă, Adrian*, Concluziile raportului de expertiză criminalistică, ed. Continent XXI, București, 2001.
18. *Frățilă, Adrian*, Logică și gnoseologie în operațiunile expertizei grafice, Ed., Tibo, 2011.
19. *Hecker, Manfred, R.*, Tractat Uber den wissenschaftlichkeitsanspruch der forensischen schriftvergleechung, Wroctaw, Kolonia Ltd, 2000.
20. *Ionescu, L.; Sandu, D.*, Identificarea Criminalistică Ed. Dacia 1990.
21. *Korukhov, Yu.G.*, Bases of judicial examination. Part 1. General theory / Otv. edition.. M.: RFTsSE, 1997.
22. *Lazăr A., Alămoreanu S.*, Expertiza criminalistică a documentelor, Ed. Lumina Lex, București, 2008.
23. *Mihuleac, Em.*, Expertiza judiciară Editura Științifică București, 1971.
24. *Mircea, I.*, Criminalistica, Editura Lumina Lex, București, 1998.
25. *Neagu, I.*, Tratat de procedură penală, Editura Pro, București, 1997.
26. *Netzel Linda R.*, în Forensic Science An introduction to Scientific and Investigative techniques, CRC Press Editors Stuart H.James, Job J.Nordby, 3rd edition 2009.
27. *Orlov, Iu. C.*, Expertiza judiciară - mijloc de probă în procesul judiciar penal. Moscova, 2005.
28. *Pintea, A.*, Elemente de drept procesual penal și tactică criminalistică, Editura Era, București, 2006.
29. *Pop, Tr.*, Drept procesual penal, vol.III, ed. Tipografia Națională, Cluj-1947.
30. *Rosinskaya, E.R.; Galyashina, E.I.*, Sudebnaia expertologia: istoriz i actualinosti (naucinaia școla, expertnaia practica, competentnii podhod): Izdanie Prospect, Moscva, 2017.
31. *Rosinskaia, E.R.; Galeașina, E.I.*, Nastolinaia cniga sudii, Izdanie Prospect, Moscova, 2016.
32. *Rosinskaia, E.R.*, Sudebnaia expertiza v grajdanscom, arbitrajnom, administrativnom i ugolovnom proșesse. Izdatelistvo: Norma, Moscva 2006.
33. *Scoroteaghin, I.N.; Scoroteaghina, D.,A.*, Sudebnaia expertiza. Ucebnic i practicum. Izdanie Iurait, Moscva, 2016.

34. *Smirnov, R., Yu.; Sokolov, A.,F.*, Expert opinion as a type of evidence in criminal proceedings: structure, content, meaning, Cebixari, 2019.
35. *Stancu, E.*, Tratat de criminalistică, ediția VI-a, revăzută, Editura Universul Juridic, București, 2015.
36. *Stancu, E.*, Tratat de criminalistică, ediția a 2-a revăzută și adăugită, Editura. "Universul Juridic" Universitatea din București, 1981.
37. *Stoenescu, I.; Zilberstein, S.*, Drept procesual civil -Teoria generală, Ed. Didactică și pedagogică, București,1977.
38. *Suciu, C.*, Criminalistica, ed. Didactica și Pedagogica, București, 1972.
39. *Șved, A.I.*, Тentralizovannaia gosudarstvennaia politika Respubliki Belarus, v sfere sudebno-expertnoi deiatelinoscti: predposilki formirovania i perspectivî razvitiia. Monografia, Izdanie Naucino-practicescogo țentra Gosudarstvennogo Komiteta sudebnîh expertiz Respubliki Belarus, Minsk, 2020.
40. *Vasiu, Ioana; Vasiu, Lucian*, Criminalitatea în cyberspațiu, Ed. Universul Juridic, București, 2011.
41. *Vinberg, A., Malahovscaia, N.*, Sudebnaia expertologia Expertologia judiciară., Ucebnoe posobie, Izdatelistvo Visșei școlî MVD SSSR, Volgograd, 1978.
42. *Zheleznyakov, AI.; Ruchkin, V.,A.*, Current state and possibilities of fingerprint research: Lecture Volgograd: VSH USSR Ministry of Internal Affairs, 1986.

b. Articole, publicații, prelegeri

1. *Alamoreanu, Sorin; D di Maio; C., Gattamorta*, Despre sisteme de expertiză diferite și direcțiile necesare de dezvoltare a sistemului din România RCCSP 1-2/201400.
2. *Arsenyev, V.,D.*, Sootnoșenie poneatii predmeta n obiecta sudebnoi expertizî // *Problemî teorii sudebnoi expertizî*, sbornic naucinîh trudov Moscva, 1980, Vîpusc 44, s. 3-23;
3. *Amico, Giuseppe*, L'attività del consulente grafologo nella pratica professionale, 2015.00
4. *Bakanova, L.,P.*, Fingerprinting research. textbook. Publishing house Graduate School of the Ministry of internal Affairs Of the USSR, Tashkent,1980 (arhiva bibliotecii de serviciu CNEJ).

5. *Boico, Iu., L.*, Raportul de expertiză, în calitate de mijloc de probă în cazul penal, Revista Probleme actuale în lupta cu criminalitatea și alte ilegalități - 2019, № 19 – 1, p. 28-29.
6. *Buus, A.*, Concluziile probabile în expertiza criminalistică în 20 de ani de expertiză criminalistică , pag. 42-50;
7. Best Practice Manual for the Forensic Examination of Handwriting ENFSI-BPM-FHX-01 (ed. 03), 2020.
8. *Cataraga, O.*, *Erori în concepția contemporană a profesiei de expert judiciar*, Revista științifico-practică INFO MED, Conferința consacrată aniversării de 65 ani de la fondarea Centrului de Medicină legală, 5-6 octombrie 2016, p.18-26.
9. *Cataraga, O.*, articol Privire asupra conceptului de "metodică" în activitatea de expertiză judiciară în republica Moldova, revista Jurisprudența nr.2 <http://arhiva-studia.law.ubbcluj.ro/articol/729>, UBB, Cluj-Napoca, 2017, data ultimei accesării 19.02.2021.
10. *Cataraga, O. și alții*, articol "O vnedrenii integririovannih sistem menegmenta pri accreditaiii razlicnih napravlenii sudebno-expertnoi deiatelinosti" accesibil aici DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2021.66.02> (data ultimei accesării 08.06.2021) CZU 343.98 publicat în metidicni zbornik Kriminalistika i sudova expertiza, 2021 ISSN: 0130-2655 index international COPERNICUS, Vîpusc 66, p. 14-21.
11. *Cataraga O., ș.a.*, "Priviri științifice asupra expertizei judiciare și expertului judiciar", articolul publicat în revista: Studii și cercetări juridice europene, pag.569-578, editura Universul Juridic, București, 2019.
12. *Cataraga O.*: articolul CZU: 343.9 "Aspecte practice privind expertiza complexă și în comisie", conferința științifico-practică , Erevan, 2020.
13. *Cataraga, O.; Petcovici, P.; Alămoreanu, S.*, în articol "Considerații asupra expertizei judiciare complexe" CZU: 340.6, Kiev, 31 martie 2021.
14. *Cristescu, D.,I.*, Expertiza criminalistică. Organizare și funcționare în raport cu Noul Cod de Procedură Penală, Revista de Drept Penal nr. 1/2014, Editura Universul Juridic, București, 2014.
15. *Cristea, L.; Băilescu, A.*, Formarea continuă și expertul criminalist privat, Revista Română de Criminalistică nr. 6/2013, vol. XIV, Asociația Criminalistică din România, pag. 1486.

16. Comaha, V.; Streleț G.: Sudebno-expertnîe ucrejdeina v Ukraine na sovremennom etape. *Zacon i jizni*, nr. 12, 2007, p. 17.
17. *Cuciurcă, A.*, Expertiza judiciară, Note de curs dr. în drept, conf. Universitatea de Studii Europene din Moldova, facultatea de drept, 2013.
18. *Egorov, V.,P.*, Osobennosti podgotovki sudebnîh ekspertov. CZU 378.98, Pervîe Minskie criminalisticeskie ctenia. Materialî mejdunarodnoi naucino-practicescoi conferenții. Izdatelistvo Akademii Ministerstva Vnutrennih del R. Belarus, Cacti 2, p. 241-244, 20 decembrie, 2018.
19. *Fedotov O., A.*, O Ńentralizații sudebno—expertnoi deiatelinosti v Ukraine / Criminalistica Ńi sudebnaia expertiza: mejvedostvennîi metodicescii sbornic /Ministarstvo Iustiții Ucrainî/KNIICE, Kiev, 2015.
20. Fingerprinting expertise: current state and prospects of development. Krasnoyarsk: publishing house of Krasnoyarsk University press, 1990. p. 167 – 203.
21. Fingerprinting expertise: a Course of lectures. Saratov: Russian interior Ministry, 2000. P. 100 - 102; Forensic investigation of traces of human skin: the Textbook /Under the editorship of I. V. Cantor. Volgograd: VA Ministry of internal Affairs of Russi.
22. *Gladkova, E.,E.*, Expert opinion as a source of evidence in a criminal case / E.E. Gladkova, A.V. Tsymbalova. - Criminal Procedure Code of the Russian Federațion., art. Publ. 21.10.2020.
23. *Galeașin, N.,V.*, Anglo-sacsonscaia modeli cosvennîh docazatelistv (HEARSAY) i voprosî ispolizovania v rossiiscom ugolovnom proťesse, discussii. Moscva., 2016.
24. Ghidul de Bune Practici în Expertiza Judiciară Civilă în cadrul Uniunii Europene, JUST/2013/JCIV/AG/4664 , 2015.
25. *Harlamova, O., A.*, On the question of modification of the methodical bases of expert research, CZU 343.983, Magazine Bulletin of the Moscow University of the MIA of Russia, nr.4 p.114-117, Moscow, 2018.
26. *Ionescu, Lucian*, Concluzia raportului de expertiză criminalistică a scrisului Ńi aprecierea valorii sale probante, Buletinul Intern al Procuraturii R. S. R. În Probleme de criminalistică Ńi criminologie nr. 2-3/1983.
27. *Locard, E.*, Les faux en ecriture et leur expertise Paris 1959, pag. 29.

28. *Lukoshkina, S.,V., Bufetova, M.,Sh.*, Conclusion and expert testimony in Russian criminal proceedings, Siberian criminal procedural and criminalistic readings. - 2019. - No. 2 (24). - p. 36–45, p.40, Federation- Kursk: South-West State University, p.64.
29. *Lazăr, A., ș.a.*”O privire în viitor: tendințele investigației criminalistice la nivel european”,UE-2008.
30. *Maslovskaya, S.,A.*, The role of the expert's conclusion in the criminal process / S.A. Maslovskaya. - Text: direct // Innovative technologies of modern scientific activity: strategy, objectives, implementation. - Ufa:2019, p.42.
31. *Orehova, E.P.*, Subiectî sudebno-expertoi deiatelnosti, CZU 343.985, Jurnal Voprosî criminologii, criminalisticki i sudebnoi expertizî nr.1 (41) Minsk, 2017;
32. *Paramaonova, L.,F.*, Sravnitelinîi analiz zakonodatelstva. Jurnal Vestnic Nijne-Novgorodscogo universiteta ”N.I.Lobacevscii”. Pravo: 2018 p.136-142.
33. *Porishko, Yu., N.*, Theoretical background of the development of methods for solving identification forensic handwriting problems / OTV. the editorship of V. F. Orlov. M: VNIISI, 1982).
34. *Rosinskaia, E.,R.*, Poniatie i structura sudebnoi expertologii Lecția, Universitet Ministerstva vnutrennih del S. Petrburg, 16 mai 2019.
35. *Rosinscaia, E., R.*, Unification of the legislation on judicial expertise: reality and illusion // Judicial expertise in the paradigm of Russian science , Forensic reading materials nt. 54. P. 2 Moscow, 2013.
36. *Tolstuhina, T.,V.*, Vsestoronnee izucenie obiectov - osnovnaia zadaca clasificății sistem sudebnoi experizî. Sovremennie zadaci teorii i practici ugolovnogo proțessa i criminalistiki C.111, Moscva, 2004).
39. *Volonciu, N. (coord.); Uzlău A. S. (autor coord.)*, Codul de procedură penală comentat, Ed. 3, Editura Hamangiu, 2017.
40. *Zhizhina, M.,V.*, Harmonization of Examination Methodologies: A Crucial Institutional Component of Forensic Science in the Russian Federation, Kutafin Moscow State Law University, Moscow, Theory and Practice of Forensic Science Volume 13, No. 2 (2018).

c. Legislație

1. Constituția României.

2. Constituția R. Moldova.
3. Codul de procedură penală al României.
4. Cod Procedură penală a Federației Ruse din 18.12.2001 N 174-LF (ed. din 20.07.2020).
5. Cod Procedură Penală R. Moldova.
6. Cod Procedură Penală Italian.
7. Cod Procedură Civilă Italian.
8. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, hot. Sidabras și Dziautas, 27.07.2004; hot. Campagnano c. Italiei, 23.03.2006.
9. Curtea, hot. Carson și alții c. Regatului Unit, 4.11.2008.
10. Hotărârea de Guvern nr. 368/1998 privind înființarea Institutului Național de Expertize Criminalistice – INEC (România), publicată în M. Of. nr. 248/1998.
11. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.1411 din 27.12.2016.
12. Hotărârea Guvernului R. Moldova nr.195 din 24.03.2017 Nomenclatorul expertizelor judiciare.
13. Legea federală „Activitatea de expertiză judiciară de stat în Federația Rusă” din 31.05.2001 N 73-LF , modificată la 26.07.2019.
14. Legea R. Moldova nr. 68 din 2016 ”cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar”.
15. Legea Republicii Moldova nr.1086 din 2000 ”cu privire la expertiza judiciară, constatările tehnico-științifice și medico-legale”.
12. Legea Ucrainei despre expertiza judiciară nr.4038-XII din 25.02.1994.
16. Monitorul Oficial, Republica Moldova Nr. 478-490 din 30-12-2016.
17. Monitorul Oficial, Republica Moldova Nr. 190-200 din 6-06-2017.
18. Ordonanța Guvernului României nr. 1 din 20 ianuarie 2000, art.7,9;, NORME PROCEDURALE din 25 mai 2000.
19. ORDONANȚĂ nr. 2 din 21 ianuarie 2000 (*actualizată*) privind organizarea activității de expertiza tehnică judiciară și extrajudiciară România.
20. ORDONANȚĂ nr.75 din 24 august 2000 privind autorizarea experților criminaliști, România.
21. Federalinîi zakon ot 31 maia 2001 N 73-FZ „O gosudarstvennoi sudebno-expertnoi deiatelnosti v Riossiiscoe Federații” (s izmeneniami i dopolneniami).

22. Legea nr. 53 din 1967, Japonia.

23. Legea 4-2013, Italia.

d. Literatura on-line

1. *Golubenco, Gh., Neicuțescu, O.*, articol Considerații privind formarea domeniului științific al expertizei judiciare în România și Republica Moldova https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/80-91_4.pdf, data ultimei accesări 13.03.2021;

2. *Coman, A.*, Forța probantă a raportului de expertiză în procesul penal 12.08.2019, disponibil aici <https://www.juridice.ro/649822/forta-probanta-a-raportului-de-expertiza-in-procesul-penal/> (ultima consultare: 31 mai 2021);

3. *Roșu, Elisabeta*, Forța probantă a raportului de expertiză în procesul penal 12.08.2019, disponibil aici www.universuljuridic.ro/forta-probanta-a-expertizei-extrajudiciare-in-procesul-civil/ (ultima consultare: 31 mai 2021);

4. <https://legeaz.net/dictionar-juridic/expertiza-judiciara-cedo> accesat la 28.02.2020 și ulterior;

5. <http://www.ewi.org.uk/>, accesat la 21 ianuarie 2019 și ulterior;

6. http://www.dca.gov.uk/civil/procrules_fin/contents/parts/part35.htm#3585867, accesat la 30 septembrie 2020 și ulterior;

7. <https://lib.sale/mejdunarodnoe-pravo-besplatno/zarubejnyiy-opyit-organizatsii-sudebno-106642.html>, data accesării 20 august 2020 și ulterior;

8. <https://www.belta.by/interview/view/v-belarusi-unifitsirujut-prava-i-objazannosti-vseh-sudebnyh-ekspertov-6326/>, accesat la 20.09.2020 și ulterior;

9. <http://www.opsi.gov.uk/cgi>, accesat la 08 iulie 2020 și ulterior;

10. <https://helpiks.org/5-111431.html>, data accesării 08 iunie 2020 și ulterior;

11. <https://administrare.info/drept/12987-concluziile-expertului-criminalist>, biblioteca digitală publicat 24 noiembrie 2019;

12. https://studme.org/181422/pravo/zaklyuchenie_eksperta_otsenka, accesat la 20 septembrie și ulterior,

13. http://old.mpublic.ro/jurisprudenta/publicatii/tendinta_investigatii.pdf, accesat la 03 martie 2021 și ulterior;

14. <https://www.expertsud.ru/content/view/213/36/>, data accesării 20 iulie 2020 și ulterior;
15. <https://martinforaz.com/grazhdanskoe-pravo/komissionnaya-ekspertiza-osobnosti>, aceseat la 21 ianuarie 2019 și ulterior.